

CYMELLA ZE STAREJ SZAFY

(Czarna Hańcza Wandy Miłaszewskiej)

ze zbiorów
Biblioteki Publicznej
im. Marii Konopnickiej
w Suwałkach

WSTĘP

Suwalska Rada Miejska ogłosiła rok 2016 Rokiem Czarnej Hańczy. W tym samym czasie ekologiczna organizacja Klub Gaja, po raz czwarty zorganizowała internetowy konkurs pt.: Rzeka Roku, w którym Czarna Hańcza zwyciężyła zajmując pierwsze miejsce z wynikiem ponad 5 tys. głosów.

My, jako mieszkańcy Suwalszczyzny mamy więc czym się chwalić. Nie od dziś wiadomo, że lasy, rzeki i jeziora to nasze wielowiekowe bogactwo. To również znak firmowy tej ziemi, która zachęca do odwiedzin weekendowych i urlopowych oferując swoim gościom bodaj ostatnie już enklawy przyrodniczego, nieskażonego bogactwa.

Tym razem mamy okazję wybrać się z Wandą Miłaszewską na wędrowkę z nurtem Czarnej Hańczy.

Fot. Czarna Hańcza w okolicach Zalewu Arkadia

MILASZEWSKA, Wanda. **Region 82-1/-9**

Czarna Hańcza : powieść / Wanda Miłaszewska. - Wyd. 1 w tej ed.

Suwałki : "Hańcza" : "Ekoastra", 1997. - 151 s., [16] s. tabl. : fot. ; 22 cm.

(Biblioteka Suwalska)

ISBN 83-904804-7-6 (opr.)

Suwałki (woj. podlaskie ; okręg) - w literaturze ; Czarna Hańcza - w literaturze ; Powieść polska - 20 w

821.162.1-3

MILASZEWSKA, Wanda.

G.Z. Region
G.Z. Region

Czarna Hańcza : powieść / Wanda Miłaszewska ; il. Jan Bułhak.

Poznań [i in.] : Księgarnia św. Wojciecha, [1931] (Poznań : Druk. św. Wojciecha). - [5], 233, [4] s., [16] k. tabl. : il., mapy ; 19 cm.

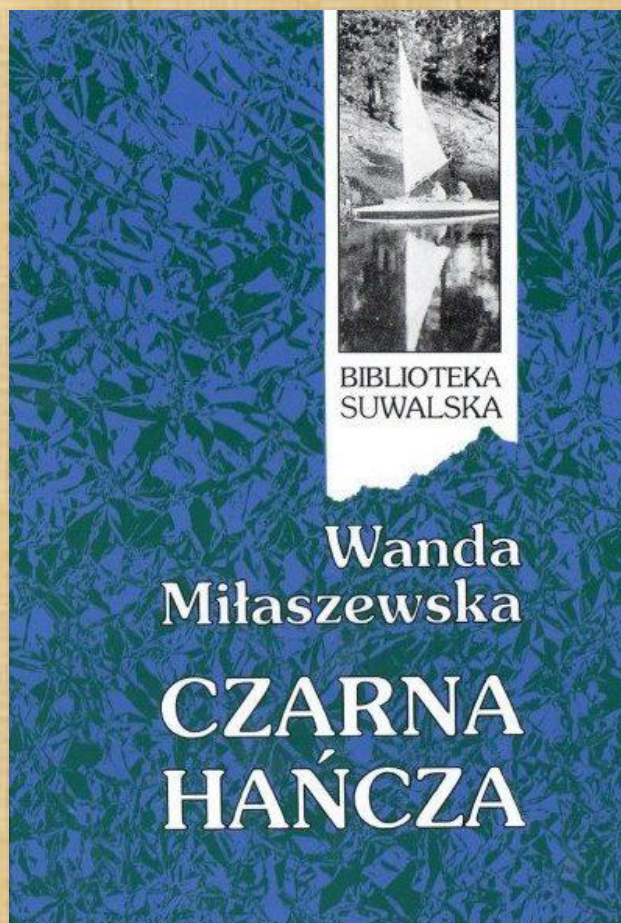
Czarna Hańcza - w literaturze ; Suwałki (woj. podlaskie ; okręg) - w literaturze ; Powieść polska - 20 w

821.162.1-3

Książka
Miłaszewska Wanda
Czarna Hańcza : powieść / Wanda Miłaszewska.
Wyd. 1 w tej ed. - Suwałki : "Hańcza" : "Ekoastra", 1997. - 151 s., [16] s. tabl. : fot. ; 22 cm.
(Biblioteka Suwalska)
Hasło przedmiotowe: [Suwałki \(woj. podlaskie ; okręg\) - w literaturze](#) ; [Czarna Hańcza - w literaturze](#) ; [Powieść polska - 20 w](#)
Wypożyczalnia dla Dorosłych: można wypożyczyć sygn. Region; (1 egz.)
Wypożyczalnia Zb.Specjalnych: można wypożyczyć sygn. Region; (1 egz.)
Brak informacji o dostępności: Wypożyczalnia Filii nr 3 : sygn. Region; Czytelnia Książek : sygn. Region 82-1/-9;

Książka
Miłaszewska Wanda
Czarna Hańcza : powieść / Wanda Miłaszewska ; il. Jan Bułhak.
Poznań [i in.] : Księgarnia św. Wojciecha, [1931] (Poznań : Druk. św. Wojciecha). - [5], 233, [4] s., [16] k. tabl. : il., mapy ; 19 cm.
Hasło przedmiotowe: [Czarna Hańcza - w literaturze](#) ; [Suwałki \(woj. podlaskie ; okręg\) - w literaturze](#) ; [Powieść polska - 20 w](#)
Brak informacji o dostępności: Czytelnia Książek : sygn. G.Z. Region;

Karta katalogowa *Czarnej Hańczy* Wandy Miłaszewskiej, wydanie z roku 1997 i 1931. Fragment katalogu Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej dostępnego pod adresem: <http://www.suwalki-bp.sowwwa.pl>

Posiadamy w swoich zasobach 3 egzemplarze wydania „Czarnej Hańczy” z roku 1931, oraz nowe wydanie powieści, które ukazało się współcześnie, w 1997. Właśnie tym tytułem Janusz Kopciał zapoczątkował serię **Biblioteka Suwalska** na którą (jak pisał Tadeusz Budrewicz) złożą się najwartościowsze teksty (literackie, naukowe, popularne, pamiętnikarskie i in.), należące dzisiaj do – można by rzec – klasycznego już dorobku piśmiennictwa związanego z Suwalszczyzną i wschodnią częścią Mazur. Będą to pozycje znane, lecz dotąd nie wznawiane i przez to prawie niedostępne, ale także mało znane lub całkowicie zapomniane, a godne przypomnienia. Teksty drobne, rozproszone lub fragmenty większych całości znajdują się w wyborach lub antologiach¹.

Wydanie *Czarnej Hańczy* z 1997 r. – dostępne w zbiorach Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej w Suwałkach

¹Fragment tekstu z okładki książki W. Miłaszewskiej, *Czarna Hańcza* : powieść, Suwałki 1997.

Autorka prezentowanej przez nas książki – **Wanda Miłaszewska** (z domu Jentys) urodziła się w 1894 r. w Warszawie, gdzie ukończyła gimnazjum Kowalczykówny. Następnie w Krakowie studiowała na Wyższych Kursach Żeńskich w zakresie literatury oraz w warszawskiej Akademii Sztuk Pięknych.

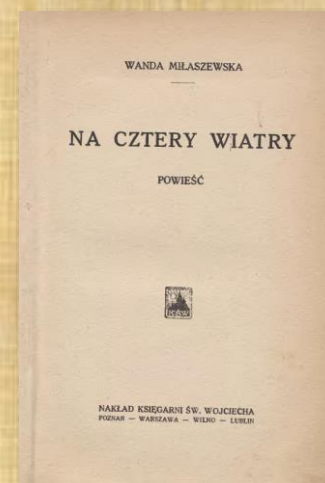
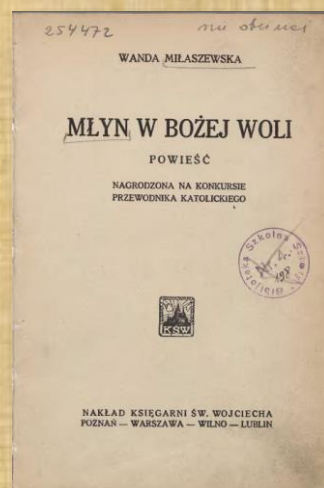
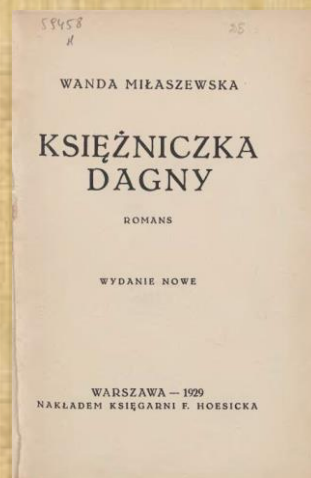
Wanda Miłaszewska (1894-1944)

W 1914 r. wyszła za mąż za Stanisława Miłaszewskiego (dramaturg, tłumacz i publicysta). Wraz z mężem prowadziła w Warszawie salon literacki. W okresie międzywojennym uczyła rysunku w szkołach średnich. Była także redaktorką działu teatralnego w tygodniku „Bluszcz”.

Zginęła z mężem podczas powstania warszawskiego 10 sierpnia 1944 r., pod gruzami walącego się domu.

Jej powieści cieszyły się w dwudziestoleciu międzywojennym dużym zainteresowaniem. Pisała głównie o kresach wschodnich, dworach, wsi, przyrodzie. Po 1951 r. utwory Miłaszewskiej objęto cenzurą i wycofano z bibliotek².

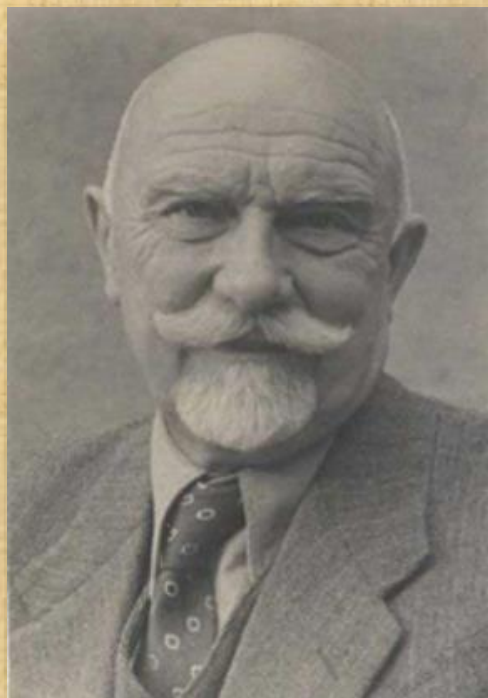
² Zob.: Zapomniana biblioteka, <http://www.zapomnianabiblioteka.pl/search/label/Wanda%20Miłaszewska> [dostęp: 17.01.2018].

Wśród prac Wandy Miłaszewskiej znalazły się m.in.:

- * tom poetycki *Rok Boży* (1927),
- * trzy zbiory opowiadań - *Veni Creator* (1921); *Pierwsza miłość* (1928); *Dusza domu* (1934),
- * czternaście powieści, m. in.: *Księżniczka Dagny* (1925); *Cmentarz i sad* (1924); *Zatrzymany zegar* (1926); *Na cztery wiatry* (1932); *Stare kąty* (1929).

Autorem zdjęć stanowiących materiał ilustracyjny powieści był Jan Bułhak zaliczany do klasyków polskiej fotografii.

Jan Bułhak (1876-1950)

Wybitny polski artysta fotograf, orędownik fotografii jako sztuki, publicysta i organizator ruchu fotograficznego, twórca pojęcia fotografii ojczystej (...). Studiował filozofię na Uniwersytecie Jagiellońskim. Fotografował od 1905 r.: fotografii uczył się u E. Erfurtha w Dreźnie. W 1912 r. otwiera własną pracownię w Wilnie. Jego zdjęcia zaczynają popularyzować polską fotografię na wystawach i konkursach zagranicznych. Od 1919 r. na Uniwersytecie Wileńskim zostaje kierownikiem pracowni fotograficznej oraz wykładowcą fotografii na Wydziale Sztuk Pięknych³.

Był autorem wielu książek traktujących o sztuce fotografii, m. in.: „Fotografika” (1932), „Technika bromowa” (1933), „Bromografika” (1935), „Fotografia ojczysta” (1951).

Jan Bułhak (fot. B. J. Dorys)

³ Bułhak Jan [w:] *100 słów o fotografii*, H. Latoś, Wyd. 2, Warszawa 1979, s. 39.

Drukarnia i księgarnia św. Wojciecha w Poznaniu. Lata 1925-1935 r. Źródło: <http://fotopolska.eu/905287,foto.html?o=b47543> [dostęp: 20.01.2018]

Czarna Hańcza ukazała się nakładem poznańskiej firmy – Drukarnia i Księgarnia Św. Wojciecha. Księgarnia została założona w 1884 r., natomiast w 1899 r. arcybiskup Florian Stablewski założył drukarnię, jej filie istniały również w Warszawie, Lublinie, Wilnie i Krakowie.

Od 1914 r. w drukarni działała pierwsza w Polsce maszyna rotograwiurowa. Kierownikiem zakładu w latach 1919-1939 był Franciszek Kusz, natomiast działem wydawniczym kierował Szczepan Jeleński. Od 1919 r. firma dysponowała także własną papiernią – „Malta” pod Poznaniem, oraz fabryką miazgi papierniczej „Kostuchna” na Górnym Śląsku⁴.

Sygnet graficzny używany przez Księgarnię św. Wojciecha, do 1939 r. (górna część) i po II wojnie światowej (dolna część). Źródło: *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski. Wrocław 1971, s. 566.

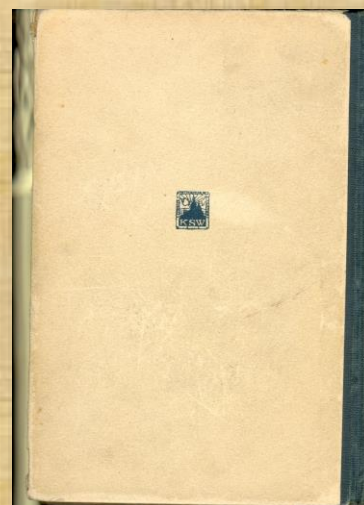
⁴ Drukarnia i Księgarnia św. Wojciecha [w:] *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski. Wrocław 1971, s. 566-567.

Wydanie *Czarnej Hańczy* z 1931 r. – dostępne w zbiorach Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej

Znajdujące się w naszych zbiorach egzemplarze *Czarnej Hańczy* wydane w 1931 r. pozyskane zostały w formie daru oraz z zakupu antykwarecznego, przy czym najbardziej zniszczony jest wolumin подарowany bibliotece przez czytelnika. Natomiast dwa pozostałe egzemplarze zakupione na aukcjach antykwarecznych w roku 1994 za kwotę 16 tys. złotych i w 1998 r. za sumę 6 tys. złotych, zachowały się w dobrym stanie.

Publikacja jest również dostępna w wersji cyfrowej:
<http://pbc.biaman.pl/dlibra/doccontent?id=18046>

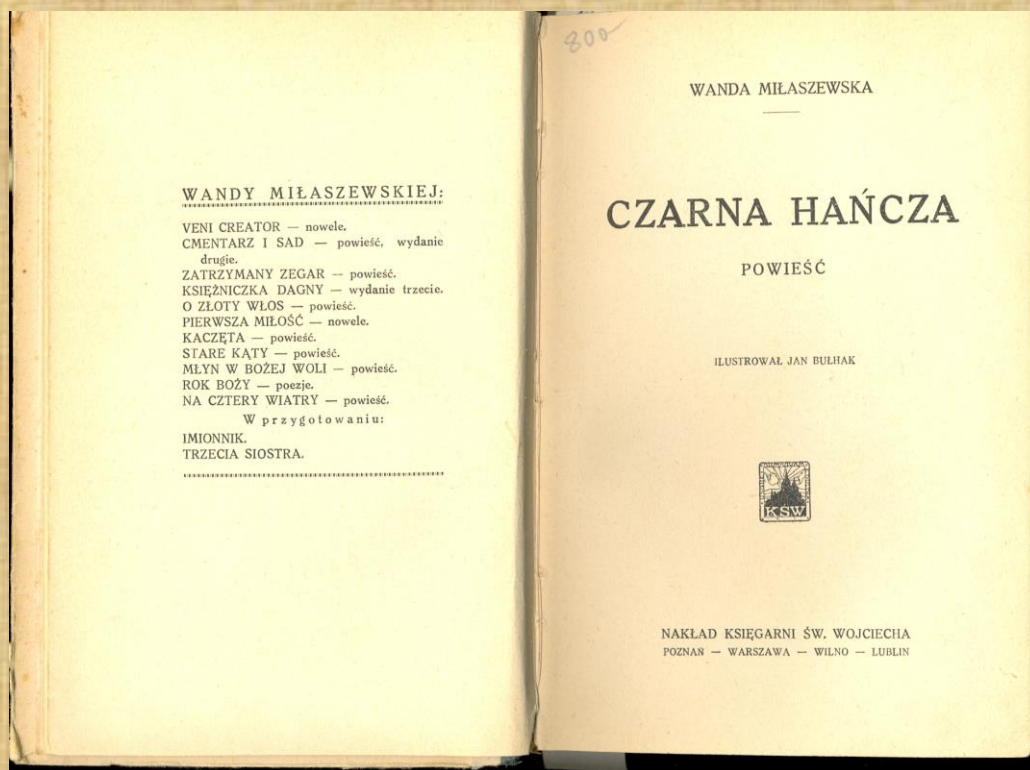
Okładka niejednorodna (tektura łączona z płótnem), graficznie zaprojektowana przez Kazimierza Jodzewicza. Grzbiet został wykonany z ciemnozielonego, tłoczonego materiału włókienniczego. Złocene tłoczenia zawierają nazwisko autorki, tytuł książki oraz ozdobne elementy geometryczne.

Na pierwszej stronie okładki imię i nazwisko autorki, tytuł książki i wkomponowany znak graficzny drukarni, na czwartej stronie okładki sygnet graficzny Księgarni św. Wojciecha.

Wkład książki szyty, wieloarkuszowy zbudowany z 15 składek.

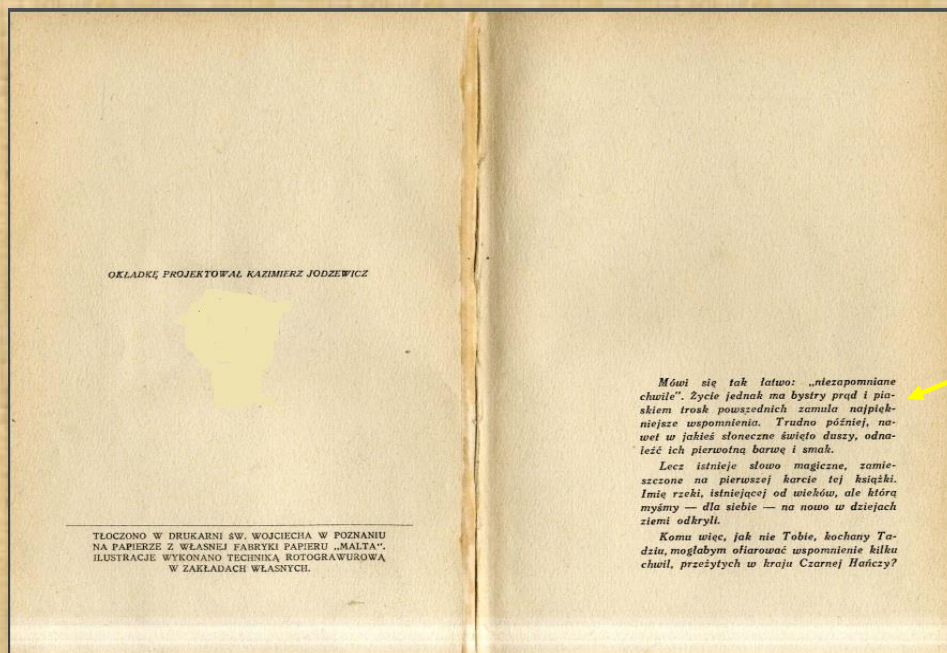
Wyklejki łączą blok główny książki (wkład) z okładkami. Oprócz funkcji praktycznej (wzmacniającej) są dodatkowym elementem podnoszącym wartość estetyczną tego wydania *Czarnej Hańczy*.

Na stronie przedtytułowej opublikowano tytuły utworów Wandy Miłaszewskiej, które ukazały się drukiem do 1931 r. oraz informację o książkach przewidzianych do publikacji.

Strona tytułowa zawiera zestaw podstawowych danych o książce umożliwiających jej identyfikację, a więc:

- * imię i nazwisko autorki,
- * tytuł książki,
- * informację o ilustratorze,
- * sygnet graficzny drukarni – księgarni,
- * informację o miejscu wydania oraz o wydawcy.

Tekst główny powieści poprzedza karta zawierająca • swego rodzaju motto – dedykację będącą równocześnie wprowadzeniem czytelnika w nastrój i problematykę książki.

Adresatem dedykacji był Tadeusz Tomaszewski, właściciel dóbr i dworu w Bobrze Wielkiej. Jak pisał Grzegorz Rąkowski, dwór w okresie międzywojennym był „salonem artystycznym” . U ówczesnego właściciela majątku (...) często gościła jego

kuzynka i przyjaciółka, pisarka Wanda Miłaszewska (...). Bywali też inni literaci⁵.

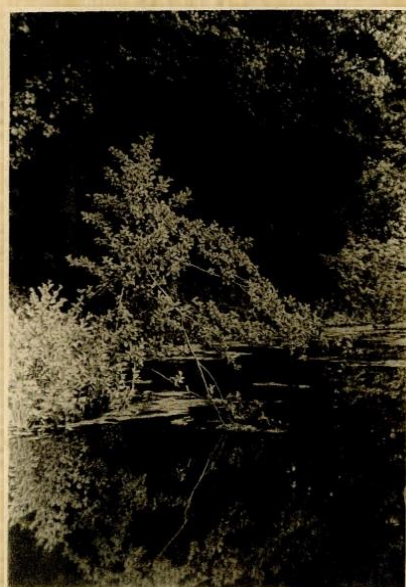
Po wojnie dwór [drewniany budynek] przeniesiono do Muzeum Wsi w podbiałostockich Osowiczach, gdzie stoi (pusty) do dziś⁶.

⁵ G. Rąkowski, *Polska egzotyczna*. [Cz. 1], Pruszków 1994, s. 178.

⁶ *Bobra Wielka przyciąga artystów*, <https://isokolka.eu/wiadomosci/9-nowy-dwor/1680-bobra-wielka-przyciagala-artystow-foto.html> [dostęp: 02.02.2018].

Pod sercem dzwonu.

...coraz to inne zestawienia barw, od prawie żółtej aż do ciemno szmaragdowej zieleni...

Kanał Augustowski.

Istotnym elementem publikacji są ilustracje będące reprodukcjami zdjęć Jana Bułhaka. Czarno-białe fotografie oddają specyficzny klimat książki stanowiącej rodzaj relacji z podróży autorki po ziemiach zaliczanych do Kresów Wschodnich. Fotografie opublikowano na nieliczbowanych stronach-wklejkach (16 kartek).

Książka liczy 233 liczbowane strony – zastosowano arabską paginację.

SPIS ROZDZIAŁÓW.

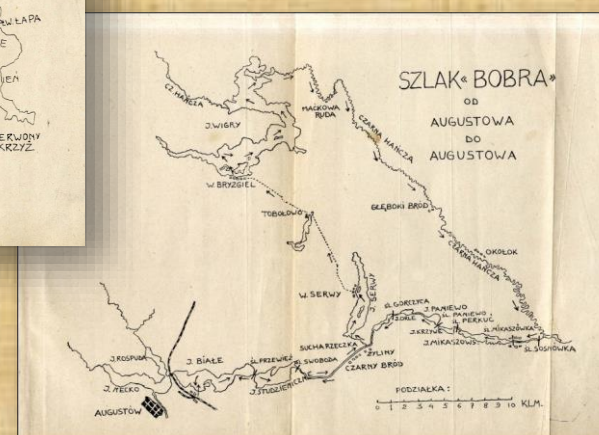
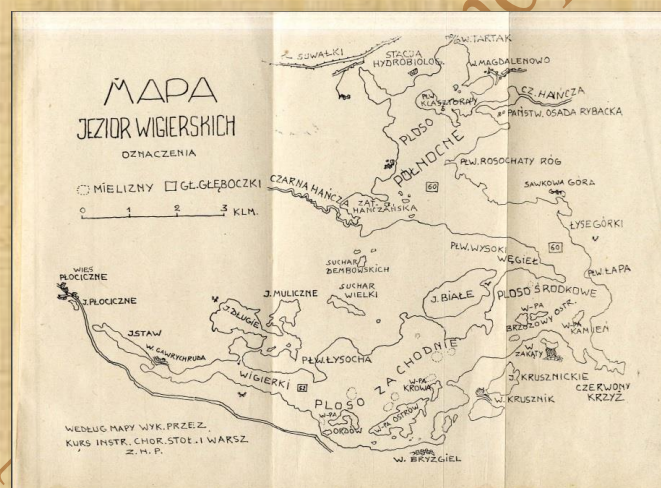
	Str.
I. Nie my — tylko oni	1
II. W świetle lampy	16
III. Pierwsza kartka	25
IV. „Bóbr” ma głos	38
V. Jak piszemy „Dziennik podróży”?	55
VI. Geografia...	69
VII. O ludziach i o djabie	80
VIII. Wigry w słońcu	99
IX. Wigry zagniewane	122
X. Bohatera powieści	146
XI. Słońce, woda i wiatr	161
XII. Podpatrzone i podłuchane	173
XIII. Borem, lasem...	181
XIV. Na nieznanym szlaku	194
XV. Już tylko powrót...	209
XVI. Bohater dnia	229

SPIS ILUSTRACJI.

	Str.
1. Pod sercem drzewem.	16
2. „Kto po raz pierwszy ujrzał jezioro Wigry w słoneczny, letni dzień...	32
3. „Dwa kilometry cude	48
4. „Wachlarz” nad Suchą Rzeczką	64
5. Płatanina galezi i wykrętów...	80
6. „Pręgowate, tygrysie plamy na wodzie...	96
7. Słońce wśród drzew	112
8. „Była to jaskółka niekończąca się przepłataną ziemi i wody...	128
9. „Po raz ostatni odwracam głowę klasztorowi...	144
10. Dawny klasztor OO. Kamedulów w Wigrach	160
11. Kajak z jasnym odbiciem w wodzie wyglądał jak bajka...	176
12. „Coraz to lśnienie barwy; od prawie żółtej aż do ciemno-szmaragdowej zieleni...	192
13. Niepodziwana przeszłość...	208
14. „Olbrymy o konarach, pokreślonych przez wichry...	224
15. Kanał Augustowski	232
16. Corno-trebna woda...	232

Mapa jezior wigierskich.
Szlak „Bobra” od Augustowa do Augustowa.

Po tekście głównym powieści umieszczono spisy treści oraz ilustracji. Całość pracy zamykają dwie dodatkowe składane wkładki, z których jedna przedstawia mapę jezior wigierskich, druga natomiast prezentuje wodny Szlak Bobra.

Powieść Wandy Miłaszewskiej napisana między sierpniem 1929 r., a sierpniem 1931 była porównywana do *Lata leśnych ludzi* Marii Rodziewiczówny, podejmuje bowiem ten sam problem ucieczki na łono natury przed wielkomięską cywilizacją; uczy przy tym, jak przyrodę rozumieć, czuć, jak ją umieć czytać. (...) pisana w zasadzie jako dziennik podróży, urozmaicona jest jednak licznymi dygresjami o wymowie uniwersalnej, dotyczącymi na przykład sensu życia, kondycji ludzkiej czy upływu czasu⁷.

⁷ J. Kopciał, *Miłaszewska Wanda*; autorka powieści o *Czarnej Hańczy* [w:] *Biografie suwalskie*. Cz. 4, red. M. Pawłowska, Suwałki 1997, s. 58.

BIBLIOGRAFIA

1. *Biografie suwalskie*. Cz. 4, red. M. Pawłowska, Suwałki 1997.
2. *Encyklopedia wiedzy o książce*, red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynaśkowski. Wrocław 1971.
3. Hutnikiewicz A., *Miłaszewska*, „Polski Słownik Biograficzny” 1976, t. 21, s. 249-250.
4. Kopciał J., *Szkice suwalsko-mazurskie*, Suwałki 1995.
5. Latoś H., *1000 słów o fotografii*, Wyd. 2, Warszawa 1979.
6. Miłaszewska W., *Czarna Hańcza : powieść*, Poznań 1931.
7. Miłaszewska W., *Czarna Hańcza : powieść*, Suwałki 1997.
8. Rąkowski G., *Polska egzotyczna*. [Cz. 1], Pruszków 1994.
9. *Słownik pracowników książki polskiej*, red. A. Michałowska, H. Tadeusiewicz, I. Treichel, Warszawa 1972.

NETOGRAFIA:

10. *Bobra Wielka przyciąga artystów*, <https://isokolka.eu/wiadomosci/9-nowy-dwor/1680-bobra-wielka-przyciagala-artystow-foto.html> [dostęp: 02.02.2018].
11. *Drukarnia i księgarnia św. Wojciecha w Poznaniu. Lata 1925-1935 r.*, <http://fotopolska.eu/905287,foto.html?o=b47543> [dostęp: 20.01.2018].
12. *Zapomniana biblioteka*, <http://www.zapomnianabiblioteka.pl/search/label/Wanda%20Miłaszewska> [dostęp: 17.01.2018].

Ciąg Dalszy Nastąpi...

Dziękujemy za uwagę.
i zapraszamy do korzystania z naszych zbiorów

Biblioteka Publiczna
im. Marii Konopnickiej
ul. Emilii Plater 33 A
16-400 Suwałki

<http://bpsuwalki.pl>

e-mail: sekretariat@bpsuwalki.pl,
czytelnia@bpsuwalki.pl

sekretariat: tel. 87 565-62-46

czytelnia książek: tel. 87 565-62-46 w. 19